

Interjúalanyomnak egy 87 éves nénit választottam, aki idős kora ellenére szellemileg és fizikailag egyaránt jól tartja magát. Szívesen vállalkozott a feladatra, amire felkértem, csak egyetlen kikötése volt, hogy a neve ne szerepeljen. Természetesen teljesítettem a kívánságát, hiszen nem a neve a fontos, hanem hosszú élettörténete, amelyet sajnos a II. világháború és az 1956-os forradalom is befolyásolt.

- Kérem, meséljen a családjáról!

- 1935-ben születtem Debrecenben. Három testvéremmel és nagymamámmal éltem. Édesanyám nem dolgozott, otthon nevelt bennünket, ő osztotta be apánk fizetését. Viszonylag jól éltünk, volt földünk, voltak állataink és abból gazdálkodtunk. Bár az, hogy jól éltünk -e, viszonyítás kérdése, hiszen éltek nálunk jóval gazdagabbak, de sokkal szegényebb sorsú emberek is. A házuk kétszobás volt, az egyikben lakott a nagymama, a másikban mi gyerekek a szüleinkkel. A kemence melletti részt "sut"-nak neveztük, néha ott is aludtunk, mert jó meleg volt. A konyha közepén volt és közösen használtuk. Édesanyám kézzel mosott ránk, ő maga dagasztotta a kenyeret, amit a kemencében kisütött. Nem voltak még háztartási gépek, rádió, tévé, mosógép. A mi házukban padló is volt, ami nagy szó volt akkor. Máshol földelve voltak a helyiségek, ahol a takarítás abból állt, hogy friss sárga homokot szórtak rá. Persze ez nagyon egészségtelen volt. A gazdagoknak nagyobb házuk volt, jobban öltözködtek meg jobb minőségű életet éltek. Meg lehetett állapítani az öltözködésből, ki melyik osztályba tartott, hol dolgozott. A városiak és falusiak öltözködésében is voltak különbségek. A falusi asszonyok mindig kontyban hordták a hajukat, míg a városban lehetett látni rövid hajú nőt is.

- Mit változtatott meg a II. világháború?

- Sokkal rosszabbra fordult a sorsunk. A németek rótták az utcákat és keresték a zsidókat. Minden zsidót elvittek, gyereket, öreget. Szörnyű hatással volt rám az egész. A szemem láttára szedték össze kedves ismerőseimet, vagonokba hurcolták őket és semmi sem maradt utánuk, mindenki tehetetlen volt. Az idős emberek gyakran ijesztgettek minket gyerekeket azzal, ha nem viselkedünk jól, akkor összeszednek bennünket is és elvisznek a németek. A háború alatt édesapámat elvitték katonának, s megsebesült, kórházba került. Közben édesanyám egy betegség következtében meghalt. Ott maradtunk négyen gyerekek. Édesapám szerencsére meggyógyult és hazajött. Ezek után nekem sok mindent meg kellett tanulnom. Gyermekfejjel kenyeret dagasztottam, mostam, én végeztem a háztartási munkát. Ezután is a földből éltünk, csak jóval szegényebben. Érdekes, hogy akkoriban igazán nagy volt a szegénység meg a munkanélküliség, de mégis nagyobb volt a közbiztonság. Nem kellett félnünk a betörésektől, lopásoktól, gyilkosságoktól, amiket manapság hall az ember. Akkor még csendőrség volt és sokkal nagyobb fegyelmet tudtak tartani, mint most a rendőrök.

- Milyen iskolát végzett?

- Hat elemi volt a kötelező, ennyi volt meg nekem is. Polgáriba vagy gimnáziumba csak a tehetősebbek mehettek, akiknek nagy földbirtoka volt. Ha valaki polgárit vagy gimnáziumot végzett, nem házasodhatott össze szegényekkel, csak hozzá hasonlóval. Ez egy íratlan szabály volt.

- Meséljen, kérem a fiatal koráról!

- Mi fiatal lányok a fonóba jártunk, ott lehetett általában ismerkedni. Miután készen lettünk a munkával, táncoltunk, énekeltünk, nagyon jó volt a hangulat. A fonó mindig valakinél vendégségben volt és a vendéglátó süteményt sütött. Én is ilyen helyen ismerkedtem meg leendő férjemmel. Minden vasárnap templomba kellett menni, a fiúk az egyik oldalon ültek, a lányok a másikon. Hazafelé menet megbeszéltük a délutáni programot. Ez lehetett utcabál vagy valakinek az eljegyzése. Az volt a szokás, hogy a szülő mindig elkísérte a lányát a bálba. Engem mindig a nagynéném kísért, akinek három lánya volt. Az anya mindig megvárta a bál végét és a fiúval hármásban mentek haza. Én nagyon szerettem táncolni, a vőlegényem viszont nem. Az volt a szokás, hogy a fiúk csak szerdán, szombaton és vasárnap járhattak a lányos házhoz udvarolni. Szigorúbb volt az erkölcs, például ha valaki lányfejjel szült, a többiek kiközösítették, még a barátnői sem beszélgettek vele. Ők általában vénlányok maradtak, nem tudtak férjhez menni. Még olyan esetre is emlékszem, hogy öngyilkosság történt. A másik megoldás az volt, hogy a fiú elvette feleségül a lányt terhesen, de a környék sokat beszélt róluk.

- Mikor házasodott meg?

- Akkoriban egy lánynak korán kellett férjhez mennie. 19-20 évesen már vénlánynak számított. Én is 17 éves korom előtt mentem férjhez, bár szinte még gyerek voltam. A férjem 21 éves volt és már mindketten önállóak voltunk.

- Milyen volt az esküvő?

- Természetesen templomban tartottuk, mint ahogy akkor mindenki. A lakodalmunk pedig háznál volt, a férjem szüleinél. Rokonok, ismerősök hoztak tyúkot, tésztát, tortákat. A mi lakodalmunk inkább szegényebb lagzi volt, 50-60 fő vendégséggel. Menyasszonytáncba sok-sok ajándékot kaptunk.

- Mi történt az esküvő után?

- Édesapámnál éltünk egy két szobás lakásban. Gáztűzhelyen főztünk, a fürdés a szobában történt teknőben. Fürdőszoba csak az uraságoknak volt. Volt éléskamránk, ahol befőtteket, lekvárt, húsokat tartottunk. Édesapámnál csak egy évig laktunk, mert voltak nézeteltéréseink, így elköltöztünk albérletbe. Mindössze egy szoba-konyha volt, és fizetnünk kellett érte 30 pengőt havonta. Akkor ez óriási összegnek számított. A férjem ekkor 36-38 pengőt keresett a vasútnál. Ezt természetesen pótolni kellett, apósoméktól kaptunk krumplit, búzát, kenyérnek valót, sőt néha még fél disznót is. Én nem dolgoztam, otthon végeztem a háztartási munkát. 1956-ban megszületett az első fiúnk, rá három évre a második. Szegényesen, de megéltünk. Emlékszem, sok mindent hitelbe tudtunk megvásárolni, ruhát, cipőt. Azután ezeket több hónapig törlesztettük. A gyermekeimet sajnáltam nagyon, mert én legszívesebben mindent megvásároltam volna nekik, de hát nem tehettem meg. 1966-ban vettük meg a házunkat, persze nem tudtuk egy összegben kifizetni, hosszú éveken át törlesztettük. Szerettünk ott lakni. Az utcaközösség olyan volt, mint egy nagy család. Manapság a szomszédok alig ismerik egymást. Régen mindenki mindenkire számíthatott. Például ha valaki elkezdett házat építeni, hamar kész lett, mert összefogtunk. Az ilyen építkezésnél az asszonyoknak

kellett főzniük. Az őszi szüretetek is hamar meglettek, mert összejöttek a rokonok. Ha valaki idős és beteg volt, annak segítettek és gondját viselték. Nem volt még szociális otthon. A gyerekeket is szépen felnevelték, akkoriban még nem volt olyan, hogy valaki megszülte a gyermekét és eldobta magától.

- Hogyan telt a gyerekek iskolás kora?

- Sajnos, mire elérhették volna azt a kort, hogy iskolába menjenek, már csak egy fiam maradt, mert a kisebbik gyerekként egy járványban meghalt. Még nem volt iskolás sem. A nagyobbik fiammal viszont nem volt szinte semmi gondunk, mert jól tanult és nagyon rendes gyerek volt. Felvették gimnáziumba, ahol le is érettségizett és mi nagyon büszkék voltunk rá.

- Anyagilag mit jelentett a gimnázium, hiszen azt mondta, oda csak a tehetős szülők gyermekei járhattak?

- Akkor volt tandíj, de szerencsére a fiam jó tanuló volt, így kevesebbet kellett fizetni. De bizony még így is elég sok gondot jelentett. Nem tudtunk megvenni neki olyan ruhákat, amiket szeretett volna. A fiának nagyon jó természete volt, tudomásul vette a dolgokat és nem is követelt olyasmit, amit nem tudtunk megvenni. Nem telt luxus dolgokra, mint például kávé, cigaretta, ezeket nem is ismertük. De minden nélkülözés ellenére boldog családi életet éltünk. Nagyon harmonikus volt a kapcsolatom a férjemmel. Nálunk soha nem lehetett hangos szót hallani, nem veszekedtünk. Nálunk általános volt a jó hangulat. A fiam barátai szívesen jöttek hozzánk.

- Mi történt ezután?

A fiam 19 évesen a férjemmel együtt egy balesetben meghalt. Én ekkor 40 éves voltam és már mindkét fiamat és a férjemet is elveszítettem. Szörnyű időszak volt ez. Idegileg teljesen összeroppantam, nem láttam már értelmét az életnek nélkülük. A szervezetem teljesen legyengült, nagyon sokáig beteg voltam. Később sem tudtam elhelyezkedni, bárhol próbálkoztam, elutasítottak, a gyári munkát meg fizikailag nem bírtam. Rokonaim, testvéreim vidéken éltek, nem tartottunk annyira össze, mindenkinek megvolt a maga élete.

- Miből élt ekkor?

- A kertemben nagy mennyiségben virágot termeltem és a piacra hordtam eladni. Szegényesen, de meg tudtam belőle élni.

- Hogyan telt az ez utáni időszak?

- Megtehettem volna, hogy újra férjhez megyek, amikor elvesztettem a családomat, de annyira szerettem őket, hogy nem lettem volna képes valaki mással leélni az életemet. Református vallású vagyok, s amikor egyedül maradtam, kórházakba jártam missziós munkára, betegeknek segítettem. Elvégeztem a bibliaiskolát, így volt rá eset, hogy háznál tartottam istentiszteletet. A virágtermelés mellett ezzel foglalkoztam nyugdíjas koromig. Egyedül a hitem az, ami átsegített mindenem és még most is életben tart. Hálás vagyok a jó Istennek, hogy még mindig jó egészségnek örvendek.

- Nagyon szépen köszönöm a beszélgetést!

- Szívesen!